

ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระ  
โรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา  
STUDENTS' OPINIONS TOWARDS TEACHING METHODS OF TEACHER-  
MONKS IN BUDDHISM SUBJECT OF MAHAVACHIRAVUT SCHOOL, MUEANG  
DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

ประไพ จุทอง

โรงเรียนชะอวดวิทยาคาร จังหวัดนครศรีธรรมราช

พระมหาศกดิ์ดา สิริเมธี (हारतेत)

พระมหาอภิรักษ์ นนทภาณี (คำहारพล)

พระมหานุชิต อนนตเมธี (ปราบพาล)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

### บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ของนักเรียนที่มี เพศ ระดับชั้น เกรดเฉลี่ย และอาชีพของบิดามารดาต่างกัน 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วยนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนมหาวชิราวุธ จังหวัดสงขลา ที่เลือกเรียนวิชาพระพุทธศาสนา จำนวน 129 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (t-test) และค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบค่าเอฟ (F – test)

### ผลการวิจัยพบว่า

ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกตามเพศ

ระดับชั้น เกรดเฉลี่ยและอาชีพของบิดามารดา พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูโรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏ อําเภอเมือง จังหวัดสงขลา ตามเพศ แตกต่างอย่างมีนัยสําคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ส่วนระดับชั้นและเกรดเฉลี่ย แตกต่างอย่างมีนัยสําคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และส่วนอาชีพของบิดามารดาแตกต่างอย่างมีนัยสําคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะครูพระควรจัดการเรียนการสอนนอกสถานที่ เช่น ที่วัด มากที่สุด รองลงคือ เมื่อมีวันสําคัญทางศาสนา ควรให้นักเรียนเข้าไปปฏิบัติที่วัด จะได้เรียนทั้งเนื้อหาและปฏิบัติไปพร้อมๆ กัน และควรจัดกิจกรรมนํานักเรียนไปวัดให้มากขึ้นกว่าเดิมเพราะปัจจุบันเด็กไทยมัก จะไม่เข้าวัด เพราะไม่มีโอกาสแต่ถ้าทางโรงเรียนจัดให้ก็จะเป็นโอกาสที่ดีต่อไป

**คําสําคัญ** วิชาพระพุทธศาสนา, ครูพระ, โรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏ

## ABSTRACT

The objectives of this thematic paper were as follows:- 1) to study of student's opinions towards teaching Methods in Teacher-monks in Buddhism subject of Mahavachiravut school , Muang district , Songkhla province. 2) to compare an opinion of student to wards teaching methods in teacher-monks in Buddhism subject of Mahavachiravut school according to differentiation of gender, class stratification, average grade, and accupation of parents. 3) to study the suggestions concerning with teaching of Buddhism subject of teacher-monk in Mahavachiravut school, Muang district, Songkhla province, The sample for this study composed of 4<sup>th</sup> class of student in Maharachiravat school, Songkhla province who selected Buddhism subject for their option at the number of 129 persons the instrument for data collection was questionnaire, the statistical analysis by percentage, arithmetic mean, standard deviation, t-test and F-test.

### **The results found that:-**

The Student's opinions towards Buddhism teaching of teacher-monks in Mahavachiravut school, Mueang district Songkhla province by including was at

moderate level when identified by gender, class level, average grade and parent's occupation found that by including was at moderate level, the comparative results of student's opinion towards Buddhism teaching of teacher monks in Mahavachiravut school, Mueang district, Songkhla province according to gender were different as statistical significance at the level of .01, and class level, average level of .001 and parent's occupation was different as statistical significance at the level of .05

The suggestions found that teacher monk should be provide teaching and learning out of school especially temple at the most level, secondly, the school should bring students into temple when the holy days location are coming up for learning of content and practice each others, should be more activities to bring students for the youth to come into temple if the school give an opportunity for them it will be good for them in the future.

**Keywords :** Buddhism subject, Teacher-monks , Mahavachiravut school

## บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามสภาพแวดล้อมและเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ไร้พรมแดนในแนวทางโลกาภิวัตน์ซึ่งต่างมุ่งเน้นการแข่งขันเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดความเจริญทางวัตถุอย่างไม่สมดุลกับความเจริญทางด้านจิตใจ จนก่อให้เกิดปัญหาด้านความประพฤติในเด็กวัยรุ่น เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาการก่อเหตุทะเลาะวิวาทของนักเรียน นักศึกษา ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ปัญหานักเรียน นักศึกษาประพฤติตนไม่เหมาะสมในเวลาเรียน ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนและปัญหาอาชญากรรม จากสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นกับนักเรียน นักศึกษา ต้นเหตุแห่งปัญหาที่แท้จริงคือการกล่อมเกลாதงจิตใจไม่เพียงพอและอาจถูกละเลยจากสถานศึกษาในการปลูกฝังเรื่องศีลธรรมจนทำให้ขาดความสำนึกต่อหน้าที่ ขาดความรู้สึกรู้สึกผิดชอบชั่วดี ขาดการใช้สติพิจารณาข้คิดและแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอกที่ไม่เหมาะสม อีกทั้งสภาพแวดล้อมรอบตัวที่ถูกละเลยส่งเสริม ชักจูงและแนวโน้มอย่าง

ต่อเนื่องด้วยรูปแบบที่มีการ พัฒนาอย่างหลากหลายทำให้ยากต่อการควบคุม ป้องกัน และ แก้ไขปัญหาให้สัมฤทธิ์ได้เว้นแต่นักเรียนนักศึกษาจะถูกจัดระเบียบทางความคิดจนมีจิตใจที่ใฝ่ดี และมีพลังใจที่เข้มแข็งสามารถ เป็นภูมิคุ้มกันต้านทานสาเหตุปัจจัยในทางเสื่อมที่จะเข้ามา ทำลายคุณภาพชีวิตที่ติงามได้ด้วยหลักธรรมทางศาสนา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้มีสาระบัญญัติให้การศึกษาเป็น เครื่องมืออันสำคัญของรัฐเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างคนในชาติให้มี คุณภาพ ให้เป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรมและให้ความสำคัญต่อสถาบันศาสนา โดยการจัดให้ พระพุทธศาสนาอยู่ในหลักสูตรการศึกษาช่วงชั้นที่ 1 - 4 พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ มีความประพฤติที่ดีน่าจะสามารถเป็นแรงบันดาลใจให้เด็กและเยาวชนที่พบเห็นเกิดการยอมรับ นับถือ ศรัทธา ถือเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี ครูพระจึงเข้ามามีบทบาทใน การเรียนการสอนพระพุทธ ศาสนาในปัจจุบันเป็นอย่างมาก

การมีครูพระทำหน้าที่สอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาคนและสังคมตามนโยบายรัฐบาล ครูพระ จึงเข้ามามีบทบาทต่อสถานศึกษามากขึ้น ครูพระในปัจจุบันได้รับการสนับสนุนด้านการศึกษา ให้มีวุฒิทางธรรมและวุฒิสามัญ ครูพระมีความรู้ลึกซึ้งตรงตามหลักพระพุทธศาสนามากกว่าครู คลุห์สธ ครูพระ ที่มีวุฒิทางการศึกษาสูง มีประสบการณ์ด้านการสอนมานาน มีการจัด กระบวนการเรียนรู้ตามขั้นตอนที่ถูกต้องส่งผลให้นักเรียน เกิดการยอมรับ นับถือ ศรัทธา ถือเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามการสอนพระพุทธศาสนาของครู พระ บรรลุประสงค์มากน้อยเพียงใดหรือประสบปัญหาอย่างไรบ้าง เป็นสิ่งที่ต้องตรวจสอบและ สอบถามจากผู้เรียน ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัย เห็นว่าการสอนพระพุทธศาสนาของครู พระเป็นเรื่องน่าสนใจ และมีประโยชน์ สอดคล้องกับความต้องการของสังคม และความคิดเห็น ของ นักเรียนที่มีต่อการสอนพระพุทธศาสนาของครูพระยังไม่มีผู้ใด ศึกษาวิจัยอย่างจริงจังมา ก่อน ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะ ศึกษาวิจัยเพื่อค้นหาคำตอบว่า นักเรียนมี ความคิดเห็นต่อการ สอนพระพุทธศาสนาของครูพระอย่างไร และเพื่อประมวลปัญหา ข้อเสนอแนะ และเป็น แนวทางในการพัฒนา แก่ครูพระและครูคลุห์สธผู้สอนพระพุทธศาสนาและหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องต่อไป

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอมือง จังหวัดสงขลา
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอมือง จังหวัดสงขลา ของนักเรียนที่มีเพศ ระดับชั้น เกรดเฉลี่ย และอาชีพของบิดามารดา ต่างกัน
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอมือง จังหวัดสงขลา

### วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบขึ้น เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอมือง จังหวัดสงขลา จากกลุ่มเป้าหมายซึ่งประกอบด้วยนักเรียนโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอมือง จังหวัดสงขลา ที่เลือกเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

**ประชากรที่ใช้ในการวิจัย** ได้แก่ นักเรียนที่เลือกเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 192 คน โดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครซีและมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 129 คน แล้วใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างการสุ่มแบบง่าย (Sample random sampling) โดยการจับฉลากตามลำดับ

**เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิดและปลายเปิด โดยผู้วิจัยสร้างขึ้นเองซึ่งแบ่งเนื้อหาของแบบสอบถามออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

**ตอนที่ 1** เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

**ตอนที่ 2** ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอมือง จังหวัดสงขลา

**ตอนที่ 3** ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอมือง จังหวัดสงขลา

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ t-test และ F – test (One-Way ANOVA) ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ประมวลผลทางสถิติ

## ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า

1.1 นักเรียนโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 55 และ เพศชาย จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 45

1.2 นักเรียนโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ที่ตอบแบบสอบถามจำแนกตามระดับชั้น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3

1.3 นักเรียนโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีเกรดเฉลี่ยมากกว่า 3.01 จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 52.7 รองลงมาคือ เกรดเฉลี่ยระหว่าง 2.01 – 3.00 จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 38.0 เกรดเฉลี่ยระหว่าง 1.01 – 2.00 จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 7.0 และเกรดเฉลี่ยต่ำกว่า 1.00 จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.3

1.4 นักเรียนโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อาชีพของบิดามารดา รับราชการ จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 42.6 รองลงมาคือ ธุรกิจส่วนตัว 37 คน คิดเป็นร้อยละ 28.7 ,อาชีพรับจ้าง จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 13.2 ,อาชีพรัฐวิสาหกิจ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 8.5 และอาชีพเกษตรกร จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 7.0

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น ของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ความคิดเห็นต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นของ

นักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระด้านพื้นฐานความรู้ด้านพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านประสบการณ์ด้านการสอน และด้านความสัมพันธ์กับผู้บริหาร ครูและนักเรียน อยู่ในระดับน้อยที่สุด

2.1 ด้านประสบการณ์ด้านการสอน มีความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏ อ่างทอง จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูพระวางแผนสำหรับการสอน อย่างละเอียดถี่ถ้วนมากที่สุด รองลงมาคือ ครูพระใช้จิตวิทยาในการสอนกับนักเรียน และครูพระปกครองชั้นเรียนและบริหารงานต่างๆของชั้นเรียนได้อย่างเรียบร้อยและราบรื่น

2.2 ด้านพื้นฐานความรู้ด้านพระพุทธศาสนา ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏ อ่างทอง จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูพระให้นักเรียนไหว้พระสวดมนต์และนั่งสมาธิก่อนเรียนมากที่สุด รองลงมาคือ ครูพระสามารถเป็นผู้นำในการปฏิบัติตนตามศาสนพิธีได้อย่างถูกต้อง และครูพระเป็นต้นแบบที่ดีของพระสงฆ์สืบทอดพระพุทธศาสนา

2.3 ด้านการสอนของครูพระ ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของครูพระโรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏ อ่างทอง จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูพระสอนให้นักเรียนรู้จักคิดและนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้มากที่สุด รองลงมาคือ ครูพระสอนเนื้อหาตรงตามหลักสูตรได้อย่างครบถ้วน และจากการสอนของครูพระทำให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น

2.4 ด้านการปฏิบัติตนตามสมณสาธูป ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของครูพระโรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏ อ่างทอง จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูพระนุ่งห่มเรียบร้อย ถูกต้องเหมาะสมตามสมณสาธูปมากที่สุด รองลงมาคือ ครูพระปฏิบัติตนตามวินัยสงฆ์อย่างเคร่งครัด และครูพระประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

2.5 ด้านความสัมพันธ์กับผู้บริหาร ครู และนักเรียน ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏ อ่างทอง จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูพระได้ติดต่อพูดคุยกับคณะ

ครู อาจารย์ในโรงเรียนมากที่สุด รองลงมาคือ นักเรียนจะติดต่อกับครูพระเมื่อมีความจำเป็นต้องความช่วยเหลือ และครูพระพูดคุยกับนักเรียนเสมอ

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น ของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธ ศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏ อําเภอเมือง จังหวัดสงขลา ตามเพศ ระดับการศึกษา เกรดเฉลี่ย และอาชีพของบิดามารดา ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏ อําเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณา พบว่า

3.1 จำแนกตามเพศ มีความคิดเห็นต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏ อําเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เพศชาย พบว่า มีความคิดเห็นต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระด้านพื้นฐานความรู้ด้านพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการปฏิบัติตนตามสมณสาธูป และด้านความสัมพันธ์กับผู้บริหาร ครูและนักเรียนอยู่ในระดับน้อยที่สุด ส่วนเพศหญิง พบว่า มีความคิดเห็นต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระด้านประสบการณ์ด้านการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาด้านการสอนของครูพระ และด้านความสัมพันธ์กับผู้บริหาร ครูและนักเรียน อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3.2 จำแนกตามระดับชั้น มีความคิดเห็นต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏ อําเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีความคิดเห็นด้านพื้นฐานความรู้ด้านพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการปฏิบัติตนตามสมณสาธูป และด้านความสัมพันธ์กับผู้บริหาร ครูและนักเรียนอยู่ในระดับน้อยที่สุด ส่วนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีความคิดเห็นด้านการสอนของครูพระอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการปฏิบัติตนตามสมณสาธูป และด้านพื้นฐานความรู้ด้านพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับน้อยที่สุด และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีความคิดเห็นด้านประสบการณ์ด้านการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านพื้นฐานความรู้ด้านพระพุทธศาสนา และด้านความสัมพันธ์กับผู้บริหาร ครูและนักเรียน อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3.3 จำแนกตามเกรดเฉลี่ย มีความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏ อําเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ใน

ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เกรดเฉลี่ยต่ำกว่า 1.00 มีความคิดเห็นด้านความสัมพันธ์กับผู้บริหาร ครูและนักเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการปฏิบัติตนตามสมณสาธูป และด้านการสอนของครูพระ อยู่ในระดับน้อยที่สุด ส่วนเกรดเฉลี่ยระหว่าง 1.01 – 2.00 มีความคิดเห็นด้านการสอนของครูพระ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านพื้นฐานความรู้ด้านพระพุทธศาสนา และด้านความสัมพันธ์กับผู้บริหาร ครูและนักเรียน อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3.4 จำแนกตามอาชีพของบิดามารดา มีความคิดเห็นต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อาชีพของบิดามารดาข้าราชการ มีความคิดเห็นด้านพื้นฐานความรู้ด้านพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการปฏิบัติตนตามสมณสาธูป และด้านความสัมพันธ์กับผู้บริหาร ครูและนักเรียน อยู่ในระดับน้อยที่สุด ส่วนอาชีพรัฐวิสาหกิจ มีความคิดเห็นด้านการปฏิบัติตนตามสมณสาธูป อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความสัมพันธ์กับผู้บริหาร ครูและนักเรียนและด้านประสบการณ์ด้านการสอน อยู่ในระดับน้อยที่สุด ส่วนอาชีพธุรกิจส่วนตัว มีความคิดเห็นด้านพื้นฐานความรู้ด้านพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านประสบการณ์ด้านการสอน และด้านความสัมพันธ์กับผู้บริหาร ครูและนักเรียน อยู่ในระดับน้อยที่สุด ส่วนอาชีพเกษตรกร มีความคิดเห็นด้านพื้นฐานความรู้ด้านพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการสอนของครูพระ และด้านความสัมพันธ์กับผู้บริหาร ครูและนักเรียน อยู่ในระดับน้อยที่สุด และอาชีพรับจ้าง มีความคิดเห็นด้านการปฏิบัติตนตามสมณสาธูป อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านประสบการณ์ด้านการสอน และด้านความสัมพันธ์กับผู้บริหาร ครูและนักเรียน อยู่ในระดับน้อยที่สุด

4. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

4.1 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำแนกตามเพศ โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านพื้นฐานความรู้ด้านพระพุทธศาสนาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านอื่นๆไม่แตกต่างกัน

4.2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำแนกตามตัวแปรระดับชั้น โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกด้าน

4.3 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำแนกตามตัวแปรเกรดเฉลี่ย โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกด้าน

4.4 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำแนกตามอาชีพบิดามารดา โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านประสบการณ์ด้านการสอน และด้านการสอนของครูพระแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นๆไม่แตกต่างกัน

5. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา นักเรียนมีข้อเสนอแนะต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ดังนี้

5.1 ด้านประสบการณ์ด้านการสอน เรื่องครูพระควรเพิ่มการปกครองชั้นเรียน และการบริหารงานต่างๆของชั้นเรียนให้เรียบร้อยและราบรื่น

5.2 ด้านพื้นฐานความรู้ด้านพระพุทธศาสนา เรื่อง เมื่อมีวันสำคัญทางศาสนา ควรให้นักเรียนเข้าไปปฏิบัติที่วัดเพิ่มขึ้น, ควรจัดกิจกรรมนำนักเรียนไปวัดให้มากขึ้นกว่าเดิม

5.3 ด้านการสอนของครูพระ เรื่องควรเพิ่มกิจกรรมที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงศาสนา ให้มากกว่านี้, ครูพระควรมีสื่อในการสอนให้มากขึ้น, การเรียนการสอนพระพุทธศาสนาแบบครูพระดีมาก เน้นการปฏิบัติไม่ได้ท่องจำแล้วตอบข้อสอบ สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง

5.4 ด้านการปฏิบัติตนตามสมณสาธูป เรื่องครูพระควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน, ครูพระควรเพิ่มบุคลิกให้สง่างาม สุภาพเรียบร้อย นำเลื่อมใสศรัทธา

5.5 ด้านความสัมพันธ์กับผู้บริหาร ครูและนักเรียน เรื่องครูพระควรเพิ่มความ เป็นกันเองกับนักเรียนให้มากขึ้น, ครูพระควรให้ความช่วยเหลือกับนักเรียนทุกโอกาสที่ นักเรียนต้องการความช่วยเหลือ

## อภิปรายผล

จากการศึกษา ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครู พระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอมะนัง จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านประสบการณ์ด้านการสอนด้านพื้นฐานความรู้ ด้านพระพุทธศาสนา ด้านการสอนของครูพระ ด้านการปฏิบัติตนตามสมณสาธูป และด้าน ความสัมพันธ์กับผู้บริหาร ครูและนักเรียน อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็น เพราะฉะนั้นนักเรียนที่เลือกเรียนวิชาพระพุทธศาสนากับครูพระยังไม่แน่ใจในความรู้ความสามารถ ของพระอาจารย์ และอาจยังไม่เข้าถึงในเรื่องเกี่ยวกับศาสนาดีเท่าที่ควร หรืออาจจะเป็น เพราะทางโรงเรียนมีการสนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาไม่เพียงพอ ดังนั้นโรงเรียนจึง น่าจะจัดให้มีกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดา ชินวานิช ได้ทำการวิจัย “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอนและนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร (สุดา ชินวานิช, 2529)”, ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอน มีปัญหาในระดับนี้มากเรื่องเกี่ยวกับการขาดความรู้ความเข้าใจคำศัพท์ภาษาบาลี การ เห็นความสำคัญและความรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา คู่มือประกอบการสอนมีน้อย เนื้อหาน่าเบื่อหน่าย นักเรียนไม่สนใจที่จะเรียน นักเรียนเรียนรู้พระพุทธศาสนาจากโรงเรียน มากที่สุด และเห็นว่าวิชาพระพุทธศาสนามีคุณค่าเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจช่วยให้คนมีคุณภาพ

ด้านประสบการณ์ด้านการสอน ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชา พระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอมะนัง จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูพระวางแผนสำหรับการสอนอย่างละเอียดถี่ ถ้วนมากที่สุด รองลงมาคือ ครูพระใช้จิตวิทยาในการสอนกับนักเรียน และครูพระปกครองชั้น เรียนและบริหารงานต่างๆของชั้นเรียนได้อย่างเรียบร้อยและราบรื่น ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็น เพราะครูพระบางรูปมีประสบการณ์ในการสอนน้อย จึงทำให้มีการเตรียมตัวในการสอนยัง

ไม่ตรงกับหลักสูตรที่สอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาวฤทธิ จงเกษกรณ์ ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย” (ชาวฤทธิ จงเกษกรณ์, 2529) ผลการวิจัยพบว่าปัญหาการเรียน การสอนวิชาพระพุทธศาสนา ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่ามีปัญหาในเรื่องต่อไปนี้ 1. วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรไม่ชัดเจน ครูสอนให้บรรลุจุดประสงค์ได้ยาก และนักเรียนไม่เข้าใจจุดประสงค์ของการเรียน 2. เนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ไม่สอดคล้องกับสภาพ ท้องถิ่นในปัจจุบัน และเนื้อหาซ้ำซ้อนกับเนื้อหาในวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น 3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาทำไม่ได้เพราะครูผู้สอนขาด ความรู้และประสบการณ์ในการสอน ไม่สามารถเลือกกิจกรรมที่กระตุ้นความสนใจ ความเข้าใจ จนเกิดภาพพจน์ในการเรียน 4. การใช้สื่อการสอนและแหล่งวิชาการขาดแคลน ขาดห้องฝึก สมาธิและห้องเรียนที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรม 5. การวัดผลและประเมินผลสิ่งที่เป็นปัญหามาก คือ ครูไม่สามารถวัดและประเมินผลตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ด้านพื้นฐานความรู้ด้านพระพุทธศาสนา ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชา พระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูพระให้นักเรียนไหว้พระสวดมนต์และนั่ง สมาธิก่อนเรียนมากที่สุด รองลงมาคือ ครูพระสามารถเป็นผู้นำในการปฏิบัติตนตามศาสนพิธีได้ อย่างถูกต้อง และครูพระเป็นต้นแบบที่ดีของพระสงฆ์ผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า ครูพระมีพรชานในการบวชเรียนน้อย ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสตร์ ยังไม่ดีพอ จึงอาจมีผลต่อการให้ความรู้แก่นักเรียนไม่ตรงกับหลักสูตรที่เรียน ซึ่งไม่สอดคล้องกับ งานวิจัยของ พระปลัดชัยสิทธิพงษ์ ธมฺมสโร (ขนอมคราม) (พระปลัดชัยสิทธิพงษ์ ธมฺมสโร, 2538) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหาการสอนจริยธรรมโรงเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ใน โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เฉพาะกรณีโรงเรียนขนาดกลางขึ้นไปในโรงเรียนกลุ่มสำนักงาน เขตกรุงเทพมหานครเหนือและกรุงเทพมหานครใต้” จากการ ศึกษาพบว่า การขาดงบประมาณ ขาดความรู้ความ เข้าใจ ขาดสื่อที่ทันสมัย พื้นฐานความรู้ทางจริยธรรม ความแตกต่างตามสภาพทางครอบครัว และทัศนคติทางจริยธรรมของนักเรียน เวลาในการเตรียมแผนการสอนเวลาในการจัดกิจกรรม มีจำกัดคือ เป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ด้านการสอนของครูพระ ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏ อำเภอมือง จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูพระสอนให้นักเรียนรู้จักคิดและนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้มากที่สุด รองลงมาคือ ครูพระสอนเนื้อหาตรงตามหลักสูตรได้อย่างครบถ้วน และจากการสอนของครูพระทำให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูพระมีพรชานในการบวชเรียนน้อย จึงมีเทคนิคในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับพุทธให้กับนักเรียนไม่ตรงหลักสูตรที่เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรางค์ ศรีหรั่ง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคาดหวังของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายต่อวิชาพระพุทธศาสนา ในอำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายคาดหวังว่าเมื่อเรียนวิชาพระพุทธศาสนาแล้วสามารถพัฒนาตนเองและสังคมให้เจริญก้าวหน้า อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข มากที่สุด รองลงมาได้แก่ พระพุทธศาสนาเป็นวิชาที่ฝึกให้ผู้เรียนสามารถใช้หลักเหตุผลทางพระพุทธศาสนาในการคิดพิจารณาและวินิจฉัยความถูกต้องและเนื้อหาวิชาที่หลักสูตรกำหนดเกี่ยวกับพระไตรปิฎกพุทธศาสนาสุภษิต ภาษาบาลี และคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา ช่วยให้เข้าใจพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง และนำไปใช้ได้ถูกต้อง น้อยที่สุด (สุรางค์ ศรีหรั่ง, 2540)

ด้านการปฏิบัติตนตามสมณสาธูป ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏ อำเภอมือง จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูพระนุ่งห่มเรียบร้อย ถูกต้อง เหมาะสมตามสมณสาธูปมากที่สุด รองลงมาคือ ครูพระปฏิบัติตนตามวินัยสงฆ์อย่างเคร่งครัด และครูพระประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงเดือน พันธุมนาวัน และเพ็ญแข ประจันปัจจนึก ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “จริยธรรมของเยาวชนคนไทย” โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนระดับประถมศึกษาถึงมหาวิทยาลัย จำนวน 1,400 คน ซึ่งอยู่ในกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยลักษณะการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมและการตัดสินใจในชีวิตประจำวันลักษณะเน้นอนาคต ผลการวิจัยนั้นพบว่าควรปลูกฝังให้เด็กมีจริยธรรมก่อนที่จะมีอายุ 10 ปี เพราะเมื่อเด็กเริ่มเข้าสู่ช่วงวัยรุ่นลักษณะทางจริยธรรมในลักษณะการใช้เหตุผล และการมุ่งอนาคตจะเริ่มคงที่และพัฒนาการของเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีจะมีพัฒนาการช้ากว่ากลุ่มอื่นในตอนต้นแต่จะพัฒนาทันกลุ่มอื่นเมื่อมีอายุมากขึ้น ในด้านการ เลี้ยงดู และการ

อบรม พบว่ามีส่วนสัมพันธ์กับการมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับสูงของผู้เป็นตัวอย่างผู้ถูกศึกษา ในทุกระดับอายุ และการเล็งดูการอบรมแบบประชาธิปไตยให้อิสระในการตัดสินใจ นั้น มีความสัมพันธ์กับการมีลักษณะมุ่งอนาคตในระดับสูงอย่างเด่นชัด (เพ็ญแข พันธุมนาวิน และคณะ, 2520)

ด้านความสัมพันธ์กับผู้บริหาร ครูและนักเรียน ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอมือง จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูพระได้ติดต่อพูดคุยกับคณะครูอาจารย์ในโรงเรียนมากที่สุด รองลงมาคือ นักเรียนจะติดต่อกับครูพระเมื่อมีความจำเป็นต้องความช่วยเหลือ และครูพระพูดคุยกับนักเรียนเสมอ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า เมื่อมีกิจกรรมต่างๆ ของทางโรงเรียน ทางโรงเรียนไม่ได้นิมนต์ครูพระมาร่วมกิจกรรม จึงทำให้การปฏิสัมพันธ์กับครูพระจึงมีน้อย โอกาสที่จะได้มีการพบปะกันจึงเป็นเรื่องยาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุภาวัฒน์ หนูพริก ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนนะและความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศึกษาเฉพาะกรณี : ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ” ผลการวิจัยพบว่า 1. ผู้บริหารโรงเรียน มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับเข้าใจเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาดี จึงทำให้มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังในตัวอื่นๆ สูงด้วย 2. ผู้บริหารโรงเรียนมีความคาดหวังสูงกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระนิสิต โดยมีความสัมพันธ์มีความคิดเห็นถึงผลกระทบสูงด้วย 3. ผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่าปัญหาและอุปสรรคของการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ว่ามีปัญหาและอุปสรรคน้อย (พระมหาสุภาวัฒน์ หนูพริก, 2538)

### **ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอมือง จังหวัดสงขลา**

1. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของ ครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอมือง จังหวัดสงขลา จำแนกตามเพศ โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านพื้นฐานความรู้ด้านพระพุทธศาสนาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านอื่นๆไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะว่า พื้นฐานวัฒนธรรมไทยดั้งเดิม ที่ได้รับการปลูกฝังในเรื่องการประพฤติ

ปฏิบัติตนของสตรีกับพระภิกษุ ในเรื่องของการปฏิบัติที่ห้ามสตรีมีความใกล้ชิดกับพระภิกษุ สามเณร ดังนั้นความรู้สึกของนักเรียนหญิงจึงขาดความกล้าในการซักถามข้อสงสัยกับครูพระ ส่งผลให้การศึกษาด้านศาสนาของนักเรียนหญิงไม่สามารถศึกษาความรู้จากครูพระได้อย่างเต็มที่ โรงเรียนผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จึงควรร่วมกันหาวิธีการปลูกฝัง หรือปรับเปลี่ยนแนวคิดเพื่อให้การติดต่อสื่อสารระหว่างพระภิกษุกับฆราวาสหรือบุคคลทั่วไป สามารถสื่อสารได้ถูกต้อง และมีความรู้ความเข้าใจในการใช้คำพูด เพื่อการสื่อสารกับพระภิกษุ ได้ถูกต้องและเกิดความเข้าใจได้มากขึ้น อันจะส่งผลให้นักเรียนหญิงได้มีความมั่นใจในการ สนทนาซักถาม เพื่อจะได้เข้าถึงพื้นฐานความรู้ด้านศาสนาจากครูพระได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ จำนวน วิมะสิน ได้ศึกษาเรื่อง “การสำรวจความสนใจและทัศนคติ ต่อพระพุทธศาสนาของเด็กวัยรุ่นในจังหวัดนนทบุรี”, โดยได้ทำการสุ่มตัวอย่างของนักเรียนชาย และหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-5 จำนวน 216 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า เด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่มี ทัศนคติที่ดีต่อพระพุทธศาสนาว่า พระพุทธศาสนาสอนให้คนทำความดีละเว้นความชั่ว และมี ทัศนคติที่ดีต่อประเพณีอันเนื่องมาจากศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร การฟังเทศน์ เด็กวัยรุ่นมี ความเห็นว่าพระพุทธเจ้าเป็นศาสดาของศาสนาพุทธ เป็นผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ และพระสงฆ์คือผู้ สืบต่อศาสนาและสอนธรรมะให้แก่บุคคลทั่วไป (จำนวน วิมะสิน, 2539) และสอดคล้องกับ งานวิจัยของ พระมหาสุภวัฒน์ หนูพริก ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ทัศนะและความคาดหวังของ ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณ์ราช วิทยาลัย ศึกษาเฉพาะกรณี : ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ” ผลการวิจัยพบว่า 1. ผู้บริหารโรงเรียน มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ ในระดับเข้าใจเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาดี จึงทำให้มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังในตัวอื่น ๆ สูงด้วย 2. ผู้บริหารโรงเรียนมีความคาดหวังสูงกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระนิสิต โดยมีความสัมพันธ์มีความคิดเห็นถึงผลกระทบสูงด้วย 3. ผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่าปัญหาและ อุปสรรคของการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ว่ามีปัญหาและอุปสรรคน้อย (พระมหาสุภวัฒน์ หนู พริก, 2538)

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชา พระพุทธศาสนาของ ครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอมะเอนก จังหวัดสงขลา จำแนกตาม ระดับชั้น โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน

พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทุกด้าน ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่านักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เป็นนักเรียนที่เพิ่งเริ่มต้นเข้าสู่การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือนักเรียนบางคนอาจจะมาจากสถานศึกษา อื่น จึงมีความกระตือรือร้นสูง ขณะเดียวกันนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก็มีความตื่นตัวในการเรียนรู้เพื่อการเตรียมความพร้อมเข้าสู่การศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา จึงย่อมมีความต้องการในการศึกษาหาความรู้ โรงเรียนจึงควรจะต้องจัดให้มีกิจกรรมเสริมทางด้านศาสนา เช่น การนำนักเรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางศาสนา การจัดกิจกรรมค่ายปฏิบัติธรรม จัดให้มีกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา โดยให้นักเรียนเข้าไปศึกษาหาความรู้จากวัด ซึ่งทางโรงเรียนต้องจัดเป็นกิจกรรมเสริมนอกเหนือจากหลักสูตรโดยมีเกณฑ์การให้คะแนน เพื่อนำไปใช้ประกอบในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูสังคัมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย”, ผลการวิจัยพบว่าปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่ามีปัญหามากในเรื่องต่อไปนี้ 1. วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรไม่ชัดเจน ครูสอนให้บรรลุจุดประสงค์ได้ยาก และนักเรียนไม่เข้าใจจุดประสงค์ของการเรียน 2. เนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ไม่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นในปัจจุบัน และเนื้อหาไม่เข้าซ้อนกับเนื้อหาในวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาทำไม่ได้เพราะครูผู้สอนขาดความรู้และประสบการณ์ในการสอน ไม่สามารถเลือกกิจกรรมที่กระตุ้นความสนใจ ความเข้าใจ จนเกิดภาพพจน์ในการเรียน 4. การใช้สื่อการสอนและแหล่งวิชาการขาดแคลน ขาดห้องฝึกสมาธิและห้องเรียนที่เอื้อ ต่อการจัดกิจกรรม 5. การวัดผลและประเมินผลสิ่งที่เป็นปัญหามากคือ ครูไม่สามารถวัดและประเมินผลตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร (เชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์, 2529)

3. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของ ครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำแนกตามเกรดเฉลี่ย โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทุกด้านที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยน้อย จะมีความกระตือรือร้น และสนใจใฝ่หาความรู้ใหม่ๆ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของตน อีกทั้งนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยสูง จะมีทัศนคติที่มองไม่เห็นความสำคัญของ

รายวิชาหรือการสอนของครูพระ ความรู้ที่ได้รับจากการสอนของครูพระนำไปใช้ในการสอบเข้าระดับอุดมศึกษาได้น้อย นอกจากนี้ การวัดผลประเมินผลที่ขาดความเป็นมาตรฐาน ก็ส่งผลให้ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยสูงมีความสนใจในรายวิชาการสอนของครูพระน้อยลง โรงเรียนจึงน่าจะจัดให้มีกิจกรรมที่กระตุ้นความน่าสนใจให้มากยิ่งขึ้น เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมค่ายคุณธรรม ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ โกศล อนุธรรมทัศน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ) ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6” ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นตรงกันเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่มีปัญหามากในด้านจุดประสงค์ของหลักสูตรที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดศรัทธาซาบซึ้ง และสำนึกในความสำคัญของพระพุทธศาสนาและคุณของพระรัตนตรัย เนื้อหาวิชามีลักษณะเป็นนามธรรม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่บรรลุจุดประสงค์ของบทเรียนที่กำหนดไว้ ขาดสื่อและอุปกรณ์การสอน และไม่สามารถวัดและประเมินผลการเรียนการสอนให้บรรลุจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของแต่ละบทเรียน (โกศล อนุธรรมทัศน์, 2545)

4. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของ ครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอมะนัง จังหวัดสงขลา จำแนกตามอาชีพบิดามารดา โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านประสบการณ์ด้านการสอน และด้านการสอนของครูพระแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นๆไม่แตกต่างกัน ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า ด้านประสบการณ์สอนของครูพระที่มีประสบการณ์น้อย เนื่องจากการที่กระทรวง ศึกษาธิการมีนโยบายการจัดการศึกษา โดยจัดให้มีครูพระเข้ามาสอนด้านคุณธรรมในโรงเรียน แต่ครูพระที่จัดเข้ามาสอนไม่ผ่านกระบวนการศึกษาทางด้านเทคนิคการสอน แต่ต้องเข้ามาสอนเพื่อสนองตอบต่อนโยบายการจัดการศึกษา ซึ่งครูพระเหล่านั้นอาจมีเทคนิคการสอนที่ขาดความเข้าใจ กระบวนการจัดการเรียนการสอนไม่หลากหลาย ขาดความน่าสนใจ ขาดสื่อการเรียนการสอนที่ดึงดูดใจผู้เรียน ดังนั้น สำนักงานพุทธศาสนาจังหวัด ทุกจังหวัดควรจัดให้มีการอบรมครูพระที่จะเข้ามาสอนในโรงเรียน โดยต้อง

ผ่านการอบรมด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านเทคนิคการสอนอย่าง มีคุณภาพ ครูพระควร ผ่านการศึกษาหลักสูตรเพิ่มเติม หลักสูตรวิชาชีพระครู หลักสูตรพระสังฆาธิการ เพื่อให้การ ถ่ายทอดความรู้มีความน่าสนใจและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระ ปลัดชัยสิทธิพงษ์ ธรรมสโร (ขนอมคราม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหาการสอนจริยธรรมโรงเรียน ประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เฉพาะกรณีโรงเรียนขนาดกลาง ขึ้นไปในโรงเรียนกลุ่มสำนักงานเขตกรุงเทพมหานครเหนือและกรุงเทพมหานครใต้” จากการศึกษาพบว่า การขาด ขาดงบประมาณ ขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดสื่อที่ทันสมัย พื้นฐานความรู้ทางจริยธรรม ความ แตกต่างตามสภาพทางครอบครัวและทัศนคติทางจริยธรรมของนักเรียน เวลาในการเตรียม แผนการสอนเวลาในการจัดกิจกรรมมีจำกัดคือ เป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอนให้บรรลุ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร (พระปลัดชัยสิทธิพงษ์ ธรรมสโร (ขนอมคราม) , 2538)

## สรุป

การมีครูพระทำหน้าที่สอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสนาและสังคมตามนโยบายรัฐบาล ครู พระ จึงเข้ามามีบทบาทต่อสถานศึกษามากขึ้น ครูพระในปัจจุบันได้รับการสนับสนุนด้าน การศึกษา ให้มีวุฒิทางธรรมและวุฒิสามัญ ครูพระมีความรู้ลึกซึ้งตรงตามหลักพระพุทธศาสนา มากกว่าครูคฤหัสถ์ ครูพระ ที่มีวุฒิทางการศึกษาสูง มีประสบการณ์ด้านการสอนมานาน มีการ จัดกระบวนการเรียนรู้ตามขั้นตอนที่ถูกต้องส่งผลให้นักเรียน เกิดการยอมรับ นับถือ ศรัทธา ถือเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามการสอนพระพุทธศาสนาของ ครูพระ บรรลุประสงค์อย่างน้อยเพียงใดหรือประสบปัญหาอย่างไรบ้าง ซึ่งจากผลการศึกษาวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหา วิทยาลัย อำเภอมะนัง จังหวัดสงขลา โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านประสบการณ์ด้านการสอนด้านพื้นฐานความรู้ด้านพระพุทธศาสนา ด้านการสอน ของครูพระ ด้านการปฏิบัติตนตามสมณสาธูป และด้านความสัมพันธ์กับผู้บริหาร ครูและ นักเรียน อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่านักเรียนที่เลือกเรียนวิชา พระพุทธศาสนากับครูพระ ยังไม่แน่ใจในความรู้ความสามารถของพระอาจารย์ และอาจยังไม่ เข้าถึงในเรื่องเกี่ยวกับศาสนาดีเท่าที่ควร หรืออาจจะเป็นเพราะว่าทางโรงเรียนมีการสนับสนุน

กิจกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนาน้อยเกินไป ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรให้ความสำคัญกับครูพระเพิ่มมากขึ้น นิมนต์ท่านมาสอนและร่วมทำกิจกรรมกับนักเรียนเพิ่มมากขึ้นจะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างครูพระกับนักเรียนจะดียิ่งขึ้น ด้านครูพระเองก็ควรปรับปรุง วิธีการสอนที่หลากหลาย โดยควรเพิ่มกิจกรรมที่นักเรียนมีส่วนร่วมใน การทำนุบำรุงศาสนา ให้มากกว่านี้ ควรมีสื่อในการสอนให้มากขึ้น การเรียนการสอนพระพุทธศาสนาควรเน้นการปฏิบัติจริงไม่เน้นการท่องจำแล้วตอบข้อสอบ เพื่อนักเรียนสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริงได้ และสิ่งสำคัญครูพระควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนเพิ่มบุคลิกให้สง่างาม สุภาพเรียบร้อย น่าเลื่อมใสศรัทธา ก็จะทำให้การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนามีความน่าสนใจและดึงดูดศรัทธาของนักเรียนได้

## ข้อเสนอแนะ

### ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

1. ด้านประสบการณ์ด้านการสอน ผู้บริหาร ครู ควรปรับปรุง ให้ครูพระมีบทบาทในการปกครองชั้นเรียนและการบริหารงานต่างๆของชั้นเรียนเพื่อความสงบเรียบร้อยและราบรื่น
2. ด้านพื้นฐานความรู้ด้านพระพุทธศาสนา ครูพระควรปรับปรุง ให้นักเรียนทำกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาให้มากขึ้น โดยควรจัดกิจกรรมนำนักเรียนไปวัดให้มากกว่าเดิม
3. ด้านการสอนของครูพระ ครูพระควรปรับปรุง วิธีการสอนที่หลากหลาย โดยควรเพิ่มกิจกรรมที่นักเรียนมีส่วนร่วมใน การทำนุบำรุงศาสนา ให้มากกว่านี้ ควรมีสื่อในการสอนให้มากขึ้น
4. ด้านการปฏิบัติตนตามสมณสาธูป ครูพระควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนเพิ่มบุคลิกให้สง่างาม สุภาพเรียบร้อย น่าเลื่อมใสศรัทธา

5. ด้านความสัมพันธ์กับผู้บริหาร ครูและนักเรียน โรงเรียนควรมีการนิมนต์ให้ครูพระมาร่วมประชุมหรือทำกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรหรือการประชุมสัมมนาต่างๆ และครูพระควรเพิ่มความเป็นกันเองกับนักเรียนให้มากขึ้น ให้ความช่วยเหลือกับนักเรียนทุกโอกาสที่นักเรียนต้องการความช่วยเหลือ

### ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระโรงเรียนมหาวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อครูพระสอนศีลธรรมมีความเหมาะสมแบบการเรียนของนักเรียนโรงเรียน มหาวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
2. ศึกษาความพึงพอใจด้านการสอนของครูพระที่เป็นจริงและที่คาดหวังของโรงเรียน มหาวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

### เอกสารอ้างอิง

- โกศล ธนธรรมทัศน์. (2545). ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จำนวย วิมะสิน. (2539). การสำรวจความสนใจและทัศนคติต่อพระพุทธศาสนาของเด็กวัยรุ่น ในจังหวัดนนทบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ. (2529). ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระปลัดชัยสิทธิพงษ์ ธรรมสโร (ขนอมคราม) . (2538). ปัญหาการสอนจริยธรรมโรงเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เฉพาะกรณีโรงเรียน

ขนาดกลางขึ้นไปในโรงเรียนกลุ่มสำนักงานเขตกรุงเทพมหานครเหนือและกรุงเทพมหานครใต้. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระปลัดชัยสิทธิพงษ์ ธรรมสโร. (2538). ปัญหาการสอนจริยธรรมโรงเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เฉพาะกรณีโรงเรียนขนาดกลางขึ้นไปในโรงเรียนกลุ่มสำนักงานเขตกรุงเทพมหานครเหนือและกรุงเทพมหานครใต้. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระมหาสุภวัฒน์ หนูพริก. (2538). ทศนะและความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยศึกษา เฉพาะกรณี : ผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์สังคมสังเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาสังคมสงเคราะห์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เพ็ญแข พันธุนาวิน และคณะ. (2520). รายงานการวิจัยฉบับที่ 21 เรื่องจริยธรรมของเยาวชนไทย. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุดา ชินวานิช. (2529). ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูผู้สอนและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุรางค์ ศรีหิรัญ. (2540). ความคาดหวังของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายต่อวิชาพระพุทธศาสนาในอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.